

Déry Tibor:

Az óriás-csecsemő

Az Egyetemi Színpad bemutatója

Néhány nappal a felsőoktatási intézmények művészeti fesztiválja előtt mutatta be először a József Attila Tudományegyetem színpada Déry Tibor 1927-ben írt darabjának rövidített változatát. Az előadást ösbemutatónak is tekinthetjük, hiszen egy kisebb amatőr együttes próbálkozásán kívül az író fiatalkori drámáját eddig egyetlen színházi vagy jelentősebb amatőr együttes se vitte színre. A darab ismeretében érthető, hogy az Óriás-csecsemő éppen egy egyetemi hallgatókból álló társulat érdeklődését és lelkesedését keltette fel, hiszen ez az a korosztály, amely leginkább rezonál az abszurd drámák eszméire és színpadi megoldásaira. Ők azok, akik legdühösebben szemlélik a konvencionális belemerevedett társadalmi berendezkedést, akik még kívülállónként, egzisztenciális és szellemi függetlenségük fölénnyel nevelhetik és támadhatják az anyagi, családi kötelességekkel az előítéletekkel és különböző kapcsolatokkal, a közhelyekkel és társadalmi részvétlenséggel, a hatalommal és a függőségnek számtalan kibogozhatatlan szálalával gúzbakótt embert. Tőlük még nem idegen a fantáziának az a játéka, amely a természetes valóságból a szimbólumok világába, s onnan ismét a természeti valóság díszletei közé löki a szereplőket, egy gesztussal, a hangszín árnyalatnyi megváltoztatásával érzelmet tüntetnek a szövegsíkok különbözőségét.

S mert az együttes többsége megértette Déry Tibor drámáját — hiszen itt semmiképpen nem elég egy szereplő eredendő tehetsége — Paál István rendezésében az Egyetemi Színpadnak olyan előadást sikerült produkálnia, amelyet a bemutatóra Szegedre látogató szerző is méltán érezhetett magáénak. Az értelmezés helyességét már az a tény is bizonyította, hogy a három felvonásos drámát nem megcsönkítették, csak lerövidítették. Tovább bizonyított a közreműködők szerepfelfogása — akik talán a profi színészeknek is példát adhattak rá, hogyan elegyedhet a tragédia a komédiával anélkül, hogy a nézőben a vegyülés az össze nem illő elemek keveredése benyomását keltene. Hozzá kell tennünk, hogy a szerző jelenléte olyan koncentrációra készítette a közreműködőket, amely tényleges képességeiken is felül emelte őket.

Hiszen igazán — a szónak megsokszorozott értelmében — színészi teljesítményről azt hiszem csak az apát alakító Katona Ferenc esetében beszélhetünk. A többiek — Dunai Ferenc, Notheisz János, Pályi Katalin, Jávorscsik Márta, Balogh Tibor, Temesi Ferenc és Székely István, továbbá egy-egy jelenetben Csokonay Attila és Morvai István — inkább az átgondolt értelmezéssel, azzal, hogy szöveg és játékmód groteszk voltát egyformán magukévá tették, s feledtetni tudták a rutin hiányát, az amatőr színész bizonytalanságait, nőttek fel a feladat nagyságát.

Vitaköznyalónk talán egyedül a bábuk, vagy — úgy is mondhatnánk — a kórus funkciójának felfogásával van. Azzal ugyanis, hogy a rendező a statikus, merev bábuk, dinamikus csoporttal alakította, s szándékosan központosított szövegüknek gyakran túlzott hangerővel adott súlyt, nem követte az író eredeti elképzelését. Elvett gépies részvétlenségükkel, s megfosztotta őket ostoba állandóságuktól attól a hatalmától, amellyel az író felruházta a kórust. Egyébként a rendező más elképzeléseivel, a díszlet jelzészertől, mégis tömörítő megvalósításával, valamint a jelmez (a díszleteket és jelmezeket Koller Eva tervezte) az amatőr produkciót hangsúlyozó tarkaságával — amely minden pillanatban felhívta a figyelmünket, hogy Déry mondatait nem színészek, hanem egyetemi hallgatók tolmácsolják — csak egyértelmű.

Az előadás mindenképpen megérdemelné, hogy ne záródjék csupán az egyetem falai közé a közreműködők és egy szűkebb közönség magánügyeként, hanem az író-olvasó táborából minél többen megismerhesék Déry Tibor eddig csak könyvben hozzáférhető drámáját.

F. J.

Vers és prózamonológok vetéledője

A Felsőfokú Intézmények Művészeti Fesztiváljának második napján, március 26-án, a vers- és prózamonológok is megkezdtek a versenyt a bronz, ezüst és arany érmekért. Tizennyolc főiskola és tizennyolc egyetem mintegy 107 szaválójának produkciója került a közönség elé a Bartók Béla Művelődési Központban. A zsűriben Bicskey Károly színművész, a Szegedi Nemzeti Színház tagja, és Somlay Péter, a Színházudomány-

Intézet kritikusa a két nap alatt szépképre vonatkozóan egyöntetű volt a véleménye, egymástól sok tekintetben különböző teljesítményt bírált el, s az összességében, hogy az előadók idejéig versenyre mérsékeltebb színvonalú, mint az eddigiek. Gyakran tapasztalhattuk, hogy az előadók nem az egyéniségükhöz illő verset választották, s jónéhány gyengén megírt vers is elhangzott a bemutatón. A versmondók zöme nem beszél szépen, ez alól talán a tanítóképző intézetek hallgatói kivétel, akik választott hivatásukhoz méltóan az élő beszéd tisztaságára hivatalból jobban ügyelnek. A versenyzők ösztönösége vitathatatlan, de a legtöbb esetben nem tudták megtalálni a gondolatok közvetítésében azt a megfelelő formát, amely előadásukat hitelessé tenné. Sokan nem a saját, természetes hangjukon, hanem valami mesterkélt előadói stílusban beszéltek, s ez nagyban befolyásolta a teljesítmények elbírálását.

A legjobbknál azonban helyes összhangban jelentkezett a versmondás valamennyi követelménye: Hegedűs Péter, a Debreceni Kossuth Lajos Tud. Egyetem hallgatója kitűnő humorérzékkel mondta el Bárány Tamás: Veress Péter paródiáját, a Soproni Erdészeti Főiskola szaválójá Palacki József szép, tiszta beszédével és érdelemgazdag előadásával aratott sikert, ő Zelk Zoltán: Sirály c. versét adta elő. Varsányi Anikó, az Eötvös Lőránt Tud. Egyetemről Karinthy Frigyes: Kacsapescenye c. művét tolmácsolta egészen különleges emberi melegséggel. A halálba táncoltatott leány c. népdalával Perjesi Orsolya, a Debreceni Tanítóképző Intézet hallgatója érdemelte ki a zsűri és a közönség elismerését. Novák Zoltán, a Szegedi Orvostudományi Egyetem hallgatója Weöres Sándor: Magyar etűdök c. verséből mondott részleteket nagyon megkapó kedvességgel. Tóth Katalin debreceni orvostanhallgató Euripidész: Trójai nők c. tragédiájából Andromaché monológját adta elő figyelemre méltó drámai erővel.

Konter László

Ankét a klubban

Minden marad a régi ben?

Csütörtök este tízkor találkoztak a jelenlévő színpadok képviselői a JATE-klubban, hogy megbeszéljék az egyetemi színjátszás aktuális problémáit. A vita előtt Debreczeni Tibor, a Népművelési Intézet munkatársa tartott előadást, amelyben a felsőoktatás amatőr színjátszásának helyzetét elemezte.

Az egyetemi színjátszás mostohagyerek

Debreczeni Tibor előadásában beszélt arról, hogy egy-két intézménytől eltekintve az egyetemi színjátszás általában mostohagyerek. Nagyon kevés anyagi-erkölcsi támogatásban részesül. Pedig az amatőrmozgalmon belül különleges hely illelt meg, kísérleti műhelynek kellene lennie. Az itt dolgozó szakemberek és értő tagok munkája révén olyan újítások létrehozóának, melyek a mozgalom egészében hasznosíthatók. Ne csak intézményükön belül hassanak ezek a színpadok. Minél kisebb a város, annál inkább feladatuk a „kisugárzás” megteremtése. Szerinte nem eléggé politikuss ez a színjátszás, hiányzik reagálása életünkre, a reagálás bátorsága. A dokumentum-műfajjal alig lehet találkozni. Pedig a mozgalom egyre inkább a pódium, a klub felé orientálódik, amely a közéleti-politikai lehetőségek megteremtésére alkalmas elsősorban. Kevés a jó rendező is a színpadokon. Hasznos lenne, ha a rendezők továbbképzéseken vennének részt.

Ahhoz, hogy a színpadok műhelyé válhassanak, nagyobb anyagi és erkölcsi segítségre volna szükség az egyetemeken, főiskolákon belül. Kevés a két-évenkénti fesztivál is. Több alkalmat kellene teremteni a találkozásra például minifesztiválok rendezésével, ahol csak egy-két bemutató lenne és a hangsúly a szakmai megbeszélésekre tevődne át. Szükség lenne erre azért is, hogy egy elevebb közegben a jelenlegi stagnálás megszűnjön. Jó lenne azt is elérni, hogy a rendezők eljuthassanak más rétegfesztiválokra és külföldi egyetemi fesztiválokra is. Az egyetemi színjátszás Debreczeni Tibor véleménye szerint stagnál, amin szakmai és szervezeti módszerekkel egyaránt kellene segíteni.

A vita központjában: színjátszók szövetsége

A vitaindító előadás után többek között felszólt Ambrus György (JATE), Róza Zoltán (Univerzitas), Bánlaci Pál (Mosonmagyaróvár), Paál István (JATE), Halász Péter (Kassák Lajos Művelődési Ház, Budapest), Várkonyi Balázs (Pécsi Tanárképző Főiskola), Taksás Imre (KISZ KB Kulturális Osztálya). A felszólatók elsősorban a továbblépés lehetőségeit kutatták, jónéhány szempontból ellentmondva az előadónak és egymásnak is. Valódi vita bontakozott ki a késői időpont ellenére, melynek középpontjában a felsőoktatási színjátszás szövetségének gondo-

lata állt. Nagyon komoly, megfontolandó érvek hangzottak el megteremtésének szükségessége mellett. Elsősorban az, hogy a továbblépés érdekében szükség van egy olyan szervezetre, amely biztosítja a kapcsolatok elevenné tételét a hazai színpadok között, de a külföldi hasonló törekvésekkel is. Sokan hivatkoztak a környező szocialista országok példájára, amelyeknek a jelenlegi állapotban aligha lehetünk egyenrangú partnerei. A legfontosabbat talán mégis Paál István mondta el, aki az egyetemi-főiskolai színjátszás társadalmi helyzetét elemezte, helyét a profi színjátszás mellett és általában a köztudatban. Akkor, amikor nyugaton, de a szocialista országokban is eseménynek számít egy-egy fesztivál, vagy egyetemi színpadi bemutató, ahol ezek a színházak valóban betöltik a műhely szerepét nemritkán állami segítséggel is, nálunk a köztudatban szinte egyáltalán nem kap helyet az egyetemi színjátszás. Valóban alapvető baj ez, hiszen közeg, széles, értő és eleven közeg nélkül nem képzelhető el a színjátszás, annak fejlődése pedig megkevesébe. Olyan műfaj ez, amely csak a közönséggel való eleven kapcsolatban képes létezni és fejlődni. Erre a kapcsolatra pedig nálunk egyelőre még alig van példa. Maga az egyetem ugyanis nem mindig megfelelő közeg a kísérletezésre, az új megteremtésére. Nem akarok megsérteni senkit, de az egyetemisták paradox módon többnyire konzervatívabbak annál, mint ami a köztudatban él róluk.

A döntés hátra van

Talán elsősorban ezért lenne szükség egy ilyen szövetség megalakítására, mégpedig lehetőleg gyorsan. A Taksás Imre által javasolt határidők és módszerek sokaknak távolinak tünnek, pedig ha azokat a határidőket sikerülne betartani, még nem lenne késő. Azt viszont be kell látni, hogy egy ilyen szövetség csak megfelelő anyagi bázissal és országos hivatali támogatással lenne életképes és tölthetné be feladatát. Csak arra kell ügyelni, hogy ne váljon hivatallá, a szó pejoratív értelmében. Legyen mindig mozgékony és kezdeményezésre képes. Ennek érdekében csak egy vagy két belső munkatárssal dolgozzon, akiknek munkáját egy társadalmi szervezet, választmány ellenőrizné és szabná meg, elsősorban a színpadok képviselőiből választva.

Javaslatunkkal nem akarunk elébe vágni semmiféle más kezdeményezésnek. Ez csupán tanács, sok bürokratikus véget ért jó kezdeményezésből okult véleményem. A vitázók aznap este nem jutottak döntésig, de reméljük, nem marad minden a régi ben. A vi-

tát folytatni kell, a mielőbbi cselekvés reményében. Lapunkban szívesen adunk hírt egyikről is, másikról is. Az utóbbiról nagyobb öfömmel.

Szávay István

Véleményt mond: az ember, a zsűritag, a színész

A vers- és prózamonológokat zsűrizi a szegedi színház kiváló művésze — és azt hiszem, már mindenki tudja —, Bicskey Károlyról van szó. Hosszas keresés után végre a Bartók Béla Művelődési Központban, egy szünetben sikerült néhány szót váltanom vele.

— Nézze ezt a kislányt! — mutatott az egyik ablakban remegő szájjal versét memorizáló, izgatott szereplőre. — Eljönnek ide valahonnan, nem tudni, mi a szakmájuk, és verset mondanak. Verset, prózát, és sikerük is bizonytalan. Nemcsak a felkészültségen múlik, sorukat a pillanat, a diszponáltság vagy éppen az indiszpozíció dönti el. Nagyon szeretem őket!

Azután bementünk, és folytatódott az előadás. Mikor végeztünk, a zsűritag ismét színészé vált. Egy óra múlva kezdődik a János király a színházban. Még néhány szó! Milyenek ezek a gyerekek a zsűritag és a színész, a szakember szemével?

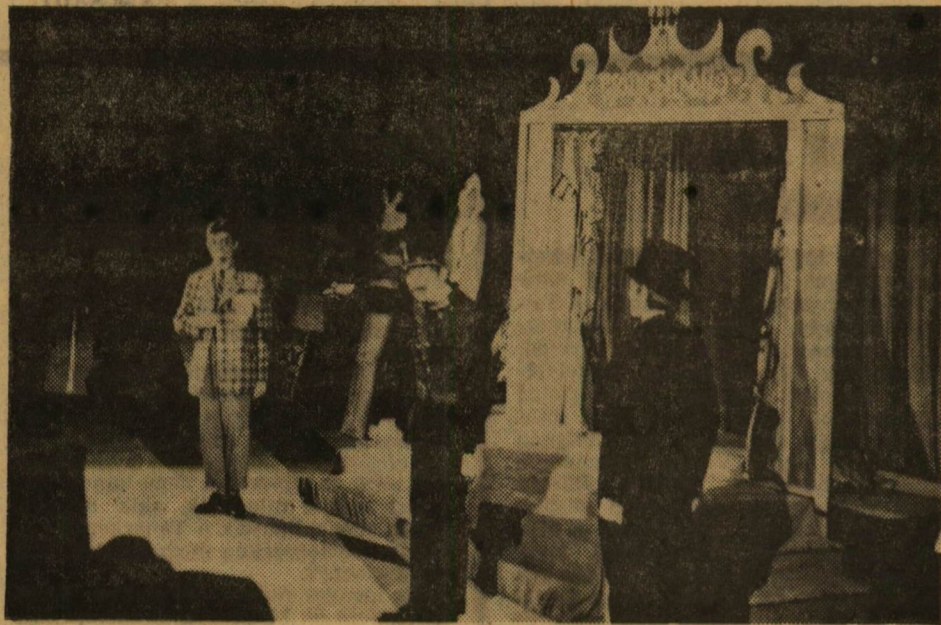
— Nem találják saját hangjukat. Felvesznek egy visszafogott, fojtott hangnemet és mindent abban mondanak. Ez nem az ő hangjuk. Ott akarnak beszélni, ahol már nem tudnak, ahol már nincsenek hangszálak. Olyan ez, mint amikor egy csodálatos hegedűre hangfogó kerül. Elvesznek a felhangok, és már nem megkülönböztethető a falusi cigány' rossz hegedűjétől.

— Nem magukat adják. Jóval öregebbek koruknál. Felvesznek egy kort, amely nem az övék. Már a verseket is így válogatják. Mintha a világirodalomban nem is létezne angol, német, francia vagy orosz líra; vagy a magyar irodalomban Arany, Petőfi, Balassi. De többnyire hiányoznak a század első felének nagy magyar költői is a repertoárból. Ami szerepel, néhány szovjet költő, és a magyar költészetből is inkább a középszer. Jó lenne, ha a jövőben a versenykiírás feltételül szabná, hogy a három választható költemény különböző korszakot reprezentáljon. Különböző korszakokat és stílusokat.

Persze, igazságtalanság lenne a csak hibákról beszélni, hiszen hallottunk kiváló előadásokat is. De azokról a kritika feladata beszámolni.

Sz. I.

Fesztivál-darabok

Jelenet a JATE Egyetemi Színpad Óriás-csecsemő előadásából. Balról jobbra: az Apa; Katona Ferenc, a Rendőr; Csokonay Attila és Nikodemos; Notheisz János.

Képünkön még csak próbálnak a Felsőfokú Pénzügyi és Számviteli Főiskola színjátszói.